

GenAI aan rechtenfaculteiten: uit voorzorg verbieden

Joris van Laarhoven & Eva van Vugt¹

Wat zijn de implicaties van generatieve AI (GenAI), zoals ChatGPT, voor het juridisch onderwijs en onderzoek aan Nederlandse rechtenfaculteiten? Het gebruik van GenAI lijkt binnen de universitaire wereld onafwendbaar maar GenAI brengt fundamentele risico's met zich mee voor de vorming van juristen. Denk hierbij aan de negatieve impact op taalvaardigheid, kritisch denken, wetenschappelijke integriteit, en het zelfvertrouwen van studenten. Ook zijn er bredere maatschappelijke en democratische risico's. Is daarom niet de inzet van een voorzorgsbeginsel – *in dubio contra machina* – aangewezen? Het gebruik van GenAI wordt dan in beginsel verboden, tenzij een interfacultaire commissie het gebruik als aantoonbaar waardevol en verantwoord beoordeelt. Rechtenfaculteiten dragen een bijzondere verantwoordelijkheid in het opleiden van juristen als hoeders van de democratische rechtsstaat en deze taak is niet verenigbaar met een niet-kritische houding ten opzichte van GenAI.

1. Inleiding

Op 2 juli jl. plaatste NRC ons opiniestuk over het gebruik van ChatGPT en aanverwante generatieve AI (hierna: GenAI) aan rechtenfaculteiten.² Wij riepen een voorzorgsbeginsel – *in dubio contra machina* – in het leven om GenAI in beginsel te verbieden aan rechtenfaculteiten, tenzij een (inter)facultaire AI-Commissie gebruik daarvan van wezenlijk toegevoegde waarde acht, *streng* getoetst aan de door ons genoemde en eventuele andere bezwaren. Geen categorisch verbod dus – waar opvallend veel mensen voor het gemak (of overmand door emotie) overheen leken te lezen – maar een voorzorgsbeginsel.

Ons pleidooi oogstte bijval van opmerkelijk veel collega's (zelfs uit het buitenland).³ Maar er klonk ook een zekere gelatenheid. Men deelde weliswaar onze zorgen

– we hadden misschien zelfs wel helemaal gelijk – maar aan het gebruik van GenAI zou gewoonweg niet te ontkomen zijn en een verbod daarop niet te handhaven. Ook de onderwijsvernieuwers en de techoptimisten roerden zich. Met name die laatsten waren ronduit kritisch. Voor hen is GenAI de toekomst – vooral in de rechtspraak – en rechtenfaculteiten zouden hun studenten op die toekomst voor moeten bereiden. Wij zouden bovendien 'luddieten' zijn die niet zouden begrijpen hoe GenAI werkt en welke wonderen het kan verrichten.

De discussie over GenAI in rechtswetenschappelijk onderwijs en onderzoek is fundamenteel, omdat zij raakt aan de vraag waartoe academisch opgeleide juristen op aarde zijn. Wij beschouwen hen als de hoeders van onze democratische rechtsstaat. Zij komen te werken in de rechtspraak, in de advocatuur, als ambtenaar, voor grote uitvoeringsorganisaties, bij gemeenten en provincies, voor de Europese Unie of andere internationale organisaties, én aan rechtenfaculteiten. Door wetgeving te ontwerpen die op burgers en bedrijven van toepassing is; op basis daarvan besluiten te nemen; hun rechten te beschermen wanneer die toepassing onrechtmatig zou uitpakken en door het geldende recht te onderwijzen, te duiden en te bekritisseren, vervullen zij een essentiële rol in het handhaven van de rechtsstaat.

De kwaliteit van de democratische rechtsstaat valt of staat met de kwaliteit van de juristen die wij aan rechtenfaculteiten opleiden

De kwaliteit van de democratische rechtsstaat valt of staat dan ook met de kwaliteit van de juristen die wij aan rechtenfaculteiten opleiden.⁴ Waarom GenAI daar op dit moment een bedreiging voor vormt, onderbouwen wij in dit artikel op basis van theoretische argumenten en praktijkervaringen. We behandelen achtereenvolgens de taligheid van het recht; kritisch denken en cognitieve luiheid; wetenschappelijke integriteit; zelfvertrouwen versus wantrouwen; technologie en macht; toekomstvisies; gelatenheid en handhaving; en tot slot een autonome en strijd bare rechtenfaculteit. Daarbij bouwen we voort op de argumentatie in het NRC-opiniestuk en reageren we op onze critici.

2. Recht is taal

Van alle verschijningsvormen die GenAI kent, worden er aan de rechtenfaculteit voornamelijk *large language models* (hierna: LLM's) gebruikt.⁵ Problemen met het gebruik van LLM's zijn misschien minder snel evident bij wetenschappelijke disciplines waarin het werk niet door en door talig is. Denk aan het presenteren van (zélf verkregen) numerieke onderzoeksresultaten in een lopend verhaaltje. Maar bij rechtsgeleerdheid ligt dat evident anders. Recht is immers taal, in verregaande mate. Juristen moeten kunnen lezen, begrijpen, ontleden, interpreteren, uitleggen, beschrijven, optekenen, beargumenteren, pleiten, en recht spreken. Een verminderde taalvaardigheid tast het vermogen van studenten aan om rechtsbronnen (wetteksten, rechtspraak, wetenschappelijke literatuur) begrijpend te lezen, in samenhang te analyseren, daaruit inzichten te verwerven en deze te integreren in een systematische beschrijving van het geldend recht, een kritiek op dat recht en de formulering van verbeteringvoorstellen.

Iedereen die aan de rechtenfaculteit werkt, weet dat de lees- en schrijfvaardigheid van onze studenten al jaren achteruitgaat. Zij weten van veel woorden de betekenis niet, hebben steeds meer moeite met het ontleden van wetsbepalingen en jurisprudentie, en de antwoorden op tentamens die afgenomen worden in een gecontroleerde toetsomgeving (zonder ChatGPT als hulpmiddel) staan vol met basale taalfouten. Ook tijdens werkgroepen kunnen studenten zich verbaal niet goed uitdrukken.

De afnemende taalvaardigheid van rechtenstudenten hangt ongetwijfeld samen met de (zeker in Nederland)⁶ al

Als je ontleding en ongeletterdheid nog veel erger wilt maken, is er haast geen krachtiger middel denkbaar dan een machine die belooft dit talige juridische werk in luttele seconden voor de student te doen

langer welig tierende ontleding.⁷ Welnu, als je ontleding en ongeletterdheid nog veel erger wilt maken, is er haast geen krachtiger middel denkbaar dan een machine die belooft dit talige juridische werk in luttele seconden voor de student te doen. GenAI aan rechtenfaculteiten toestaan als 'spellingchecker', 'sparring partner', 'samenvatter',⁸ en/of 'met je mee denkende redacteur' is alleen al vanuit dat oogpunt uiterst onverstandig.

De gevolgen ervan zien we al in de praktijk. Dankzij zoekmachines als Google hebben studenten al minder algemene kennis paraat, waardoor zij minder goed in staat zijn om nieuwe informatie in context te plaatsen of onwaarheden als zodanig te herkennen.⁹ GenAI zet die problematische trend niet alleen voort, maar tast – als 'redacteur' en *ghost writer* van opdrachten, papers en scripties – ook de parate woordenschat van studenten aan. Dit gebrek aan vocabulaire is problematisch. Kun je een bepaalde kwestie immers niet in *eigen* woorden uitleggen, dan heb je het eigenlijk niet begrepen. Een beperkt vocabulaire maakt het bovendien lastig om nuanceren als zodanig te herkennen en aan te brengen. En dat terwijl nuanceren in het recht hét verschil kunnen maken tussen rechtmatigheid en onrechtmatigheid.

3. Kritisch denken maakt plaats voor cognitieve luiheid

Tijdens de rechtenstudie dient het schrijven van papers en scripties ertoe om studenten zelf te laten nadenken en hen, al onderzoekende en (her)schrijvende, argumentatie te laten ontwikkelen. Op die manier leren zij wat de geldende

Auteurs

1. Mr. J.P.G. van Laarhoven MA en mr. dr. E.Y. van Vugt werken respectievelijk als docent-promovendus bij het departement Publiekrecht aan Tilburg University en als universitair docent Staatsrecht aan de Universiteit Maastricht.

Noten

2. J.P.G. van Laarhoven & E.Y. Vugt, 'Lever de rechtsstaat niet uit aan ChatGPT: verbied AI aan de juridische faculteit', NRC 2 juli 2025.
3. Zo stuurde collega Veale van de rechtenfaculteit van University College London ons het lezenswaardige *position paper* over

het gebruik van GenAI aldaar. M. Veale e.a., 'Artificial Intelligence, Education and Assessment at UCL Laws: Current Thinking and Next Steps for the UK Legal Education Sector', *UCL Legal Studies Research Paper Series* 2025/4.
4. Waarbij wij vanzelfsprekend niet willen miskennen dat iedere burger een belangrijke rol speelt bij het bestendigen van de democratische rechtsstaat.
5. Voor een introductoire typologie, zie figuur 1 en tabel 1 in O. Guest e.a., 'Against the Uncritical Adoption of "AI" Technologies in Academia', 2025, doi.org/10.5281/zenodo.17065099.
6. Een bijzonder lezenswaardige publicatie

hierover is Y. van Dijk e.a. (red.), *Omdat lezen loont. Op zoek naar effectief leesonderwijs in Nederland*, Huizen: Pica 2022.
7. Wat ontleding betreft, zal de lat naast aan rechtenfaculteiten ook (verder) omhoog moeten op de pabo, in het basis-onderwijs en in het middelbaar onderwijs. Zie respectievelijk Y. van Dijk & M.-J. Klaver, 'Hoe minder je leest, hoe minder je weet', *De Groene Amsterdammer* 18 mei 2022; I. Sahadat, 'In het klaslokaal van Anne Steenhoff is het stil, op ritselende bladzijden na: haar groep 8 is leesver-slaafd', *de Volkskrant* 28 april 2024; K. Herweijer, 'Noem me een boomer, maar

ik word moe van het gezeur over dat alles "te zwaar" is en te veel "stress" oplevert', *Algemeen Dagblad* 29 mei 2025.
8. U. Peters & B. Chin-Yee, 'Generalization Bias in Large Language Model Summarization of Scientific Research', *Royal Society of Open Science* 2025, afl. 4, doi.org/10.1098/rsos.241776.
9. 'We betrappen een liegende politicus alleen als we de feiten kennen. We begrijpen het nieuws door kennis van de context. We kunnen afstanden inschatten als we wel eens kaart lezen en nadenken over de beste route', F. Rusman, 'ChatGPT ontneeft ons het denken', NRC 23 augustus 2025.

Athene onthoofd, Archeologisch Museum Korinthe, Griekenland (Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International)

regels zijn, hoe ze met elkaar samenhangen, hoe ze werken, hoe ze kunnen worden verbeterd en hoe ze gebruikt kunnen worden om maatschappelijke problemen op te lossen. Dat is niet eenvoudig. Voor een feitencomplex kunnen bovendien normen uit verschillende rechtsbronnen relevant lijken, waardoor vragen rijzen over toepasselijkheid,

voorrang en rechtsgevolgen. Daarbij zijn rechtsregels concreter geformuleerd dan beginselen, maar ook zij bevatten vaak open normen. Toepassing van deze normen op een feitelijke situatie vraagt dan ook doorgaans om een talige en afgewogen interpretatie. En over die interpretaties vindt dan weer wetenschappelijk debat plaats in de literatuur.

Academische vorming draait niet om ‘het zo efficiënt en vlug mogelijk oplossen van problemen, maar om het ontwikkelen van vaardigheden die je in staat stellen nieuwe problemen te herkennen en het hoofd te bieden’

Het recht is dus complex, maar dankzij GenAI denken studenten voor deze complexiteit een oplossing te hebben gevonden. In plaats van wetteksten, rechterlijke uitspraken en rechtswetenschappelijke stukken niet een, twee, maar drie keer te lezen tot ze een tekst begrijpen, gooien zij deze simpelweg door ChatGPT met het verzoek om een toelichting of samenvatting. Maar juridische teksten zijn niet goed te vatten in de handvol *bullet points* waarin ChatGPT het doorgaans samenvat; ze moeten juist zeer nauwkeurig gelezen worden. Dat GenAI lang niet altijd de vinger op de zere plek weet te leggen (of zelfs kán leggen),¹⁰ en regelmatig zelfs keihard liegt (dan wel ‘hallucineert’),¹¹ kunnen deze studenten niet beoordelen. Ze hebben de kennis niet, vinden de tekst zelf te moeilijk om te doorgronden, en raken daar op deze manier ook niet geoefend in. Ervaren collega’s die er prat op gaan wél gegenereerde zin van gegenereerde onzin te kunnen scheiden, kunnen dit omdat zij jarenlang zelf hun werk hebben verricht.

Zelfs als GenAI tot de essentie van een complexe juridische tekst kan komen, zou het echter geen toegestaan hulpmiddel mogen zijn. Dit lijkt een hardnekkig misverstand dan wel fundamenteel meningsverschil te zijn tussen ons en onze critici. Of het klopt wat AI genereert namens of samenvat voor de student, doet er eigenlijk niet toe. Het gaat er om dat studenten *zelf* de vlieguren (én de vergissingen) maken die nodig zijn om uiteindelijk als jurist te kunnen denken en werken.

Precies daarin schuilt het gevaar. GenAI maakt zich schuldig aan ‘*spoon-feeding*’: ze geeft studenten zoveel informatie op een presenteerblaadje dat ze zelf niet meer na hoeven te denken. Er treedt daardoor een cognitieve luiheid op die in de weg staat aan het doel van elke wetenschappelijke opleiding: *kritisch denken*. Daarvoor is het nodig dat je een aantal dingen leert: kennis vergaren en onthouden; hoofd- en bijzaken van elkaar onderscheiden; logische verbanden leggen en op basis daarvan kanteekeningen plaatsen bij informatie die je voorgeschoteld krijgt. Dit is hard werken, en niet zelden frustrerend. Dat hoort echter bij een leerproces. De druk om goed te presteren en nominaal af te studeren, maakt het echter maar al te verleidelijk om met behulp van GenAI zo efficiënt mogelijk door de hoepels te springen (liefst zonder betrapte te worden).

Academische vorming draait echter niet om ‘het zo efficiënt en vlug mogelijk oplossen van problemen, maar

om het ontwikkelen van vaardigheden die je in staat stellen nieuwe problemen, die nog nooit eerder zijn opgelost, te herkennen en het hoofd te bieden’, aldus tientallen in AI en aanverwante disciplines gespecialiseerde academici in een verklaring die inmiddels door meer dan 1000 professionals uit het hoger onderwijs is ondertekend.¹²

Wezenlijk begrip van een rechtssysteem kost niet voor niets minstens een paar jaar aan gespecialiseerd onderwijs. Dat begrip komt niet wanneer je het studeren uitbesteedt aan AI, net zomin als rijvaardigheid komt wanneer je leest in een zelfrijdende auto, of zelfs een met ‘enkel’ *lane assist* en *adaptive cruise control*.

GenAI bedreigt kortom het fundament onder studie én ambacht: zelf iets leren, zelf fouten maken en een eigen stijl en opvattingen ontwikkelen. Deze vaardigheden zijn net zo belangrijk voor de academische jurist als de jurist die in de beroepspraktijk werkt. Want ook – of misschien juist – van die laatste verlangen we in een rechtsstaat dat zij zelf kunnen nadenken, en zo hopelijk kunnen voorkomen dat de levens van kwetsbare mensen verwoest worden door het rechtssysteem.

4. Wetenschappelijke integriteit

Aan de rechtenfaculteit wordt rechtswetenschappelijk onderwijs verzorgd en rechtswetenschappelijk onderzoek verricht. Dit brengt eisen omtrent wetenschappelijke integriteit en methodologie met zich. Ook vanuit deze eisen bezien, zouden rechtenfaculteiten GenAI in beginsel moeten verbieden, omdat het gebruik snel leidt tot plagiaat en tot methodologische onzuiverheid, en vaak neerkomt op diefstal van intellectueel eigendom.

4.1. Plagiaat

We kunnen wel stellen dat plagiaat – het overnemen van stukken, gedachten, redeneringen van anderen en deze laten doorgaan voor eigen werk¹³ – de meest geminachte academische zonde is. Universiteiten leren studenten daarom bij iedere bewering die zij niet zelf bedacht hebben, een precieze verwijzing te plaatsen naar de gebruikte bron. Dat maakt hun werk – conform de wetenschappelijke methode – controleerbaar, voorkomt dat studenten pronken met andermans veren, en zorgt ervoor dat docenten het denkwerk *van de student zelf* kunnen beoordelen. Van professionele academici wordt integriteit al helemaal

10. G. Swain, ‘OpenAI Admits AI Hallucinations are Mathematically Inevitable, Not Just Engineering Flaws’, *Computerworld.com* 18 september 2025.

11. C. Metz & K. Weise, ‘A.I. Is Getting More Powerful, but Its Hallucinations Are

Getting Worse’, *The New York Times* 5 mei 2025; K. Hill, ‘They Asked an A.I. Chatbot Questions. The Answers Sent Them Spiraling’, *The New York Times* 13 juni 2025.

12. ‘Bullshitten’ zou je het, in plaats van ‘liegen’ of ‘hallucineren’, ook kunnen noemen;

M. Townsen Hicks, J. Humphries & J. Slater, ‘ChatGPT Is Bullshit’, *Ethics and Information Technology* 2024, doi.org/10.1007/s10676-024-09775-5.

13. O. Guest e.a., ‘Open Letter: Stop the Uncritical Adoption of AI Technologies in

Academia’, 27 juni 2025, openletter.earth/open-letter-stop-the-uncritical-adoption-of-ai-technologies-in-academia-b65bba1e (onze vertaling).

13. Deze definitie komt uit de Van Dale.

verwacht: menige carrière is gesneuveld na de ontdekking van plagiaat.

Controleerbaarheid van bronnen is een absolute voorwaarde voor betrouwbaar wetenschappelijk onderzoek. Zelfs wie meent dat rechten geen wetenschap is maar een geleerdheid,¹⁴ zal moeten onderkennen dat het geldend recht alleen bestudeerd kan worden onder verwijzing naar de relevante rechtsbronnen. Een norm is immers pas een *rechtsnorm* (en geen morele of maatschappelijke norm),¹⁵ wanneer deze te herleiden valt tot een rechtsbron die als zodanig herkend wordt door het rechtssysteem.

Tegen deze achtergrond is het hoogst problematisch om papers en scripties te schrijven met behulp van GenAI. Studenten doen namelijk alsof ze zelf onderzoek hebben verricht. Dergelijk bedrog is evident in de gevallen waarbij studenten in hun papers verwijzen naar fictieve rechtswetenschappelijke literatuur die door ChatGPT wordt gefabriceerd; iets wat wij en tal van collega's in het afgelopen jaar heel veel hebben gezien. Wat we ook zien, zijn studenten die op tentamen een incoherente woordenbrij vol taalfouten uitstorten (waaruit de *docent* vervolgens een antwoord moet trachten te destilleren) niettemin goed gespelde en handig gestructureerde papers inleveren. Diegenen die hieruit concluderen dat ChatGPT (en, steeds, aanverwante GenAI) 'dus' een goed hulpmiddel is, vinden het blijkbaar niet problematisch dat we straks het eigen denk- en schrijfwerk van studenten niet meer kunnen onderscheiden van plagiaat. Hetzelfde geldt voor dat van de academicus.¹⁶ Om nog maar te zwijgen over de algemene inauthenticiteit van GenAI, die de persoonlijke stem van de student of academicus vervangt door zielloze intellectuele kitsch, en alles trechtert naar taalkundige eenheidsworst.¹⁷

4.2. Methodologische zuiverheid

Zelfs als studenten of onderzoekers expliciteren dat GenAI gebruikt is,¹⁸ is dat gebruik problematisch. Een voetnoot met iets als 'Deels opgesteld met behulp van ChatGPT' is niet bijster verhelderend. Zelfs specifieke prompts zijn dat niet, want die genereren elke keer andere uitkomsten. Het transparantieprobleem zit bovendien veel dieper: de meeste GenAI is namelijk zélf niet transparant. Waar ChatGPT zijn antwoorden vandaan haalt, is niet

schaamteloos opvoeren van niet-bestaande bronnen, politici en fenomenen.

De meest gebruikte GenAI-programma's willen ook pleasen. De voorbeelden zijn even eindeloos als lachwekkend. Zo was er een gebruiker die ChatGPT zogenaamd serieus een opzettelijk stupide businessplan voorhield: wat als ik nou eens (letterlijk) '*shit on a stick*' zou gaan verkopen? 'Dat is niet alleen slim – het is geniaal' was het slijmerige antwoord. 'Je verkoopt geen poep, je verkoopt een *gevoel*',¹⁹ aldus de wondertechnologie die blijkbaar per se snel en breed geïntegreerd moet worden in onderwijs, onderzoek, overheid en bedrijfsvoering.

Dit pleasen kan ernstige vormen aannemen. Het kan gebruikers drijven tot of bevestigen in bepaalde waanbeelden,²⁰ en ogenschijnlijk zelfs tot zelfdoding leiden.²¹ De voorkeur om de gebruiker naar de mond te praten – meer dan de gebruiker correcte informatie te verschaffen of op bepaalde tekortkomingen of onzekerheden te wijzen – brengt aan de rechtenfaculteit evidente methodologische gevaren, zoals *confirmation bias*, met zich mee.²²

Er doemen ook andere methodologische kwesties op. Literatuuronderzoek, bijvoorbeeld, is secuur en tijdrovend werk.²³ Hoe secuur gaat GenAI daarin eigenlijk te werk? Wat als een bepaalde LLM geen toegang heeft tot bepaalde databases? Of als het langzaam maar zeker bepaalde literatuur begint voor te trekken en er een trechter ontstaat? Hoe gaat het om met ingetrokken artikelen?²⁴

Een fundamenteel bezwaar is dat (jonge) onderzoekers en praktijkjuristen die literatuuronderzoek (of jurisprudentieonderzoek) uitbesteden aan GenAI zelf geen overzicht opbouwen van hun eigen discipline of dat dreigen te verliezen, doordat zij niet bezig zijn met 'het organiseren en analyseren van eerder onderzoek – inclusief het ontdekken van tegenstellingen, het vinden van methodologische tekortkomingen, en het traceren van de ontstaansgeschiedenis van ideeën'.²⁵ Onderzoekers die dat overzicht wel hebben, kunnen GenAI nu nog betrappen op eerdergenoemd verzinnen van bronnen. Hoeveel kunnen dat er straks nog?

4.3. Intellectueel eigendom

Veel GenAI bestaan bij de gratie van grootschalige diefstal van intellectueel eigendom. LLM's worden namelijk ontwikkeld aan de hand van materiaal dat auteursrechtelijk beschermd zou moeten zijn. Ze worden ook oneigenlijk aangevuld door veel gebruikers. Heeft de student die een voorgeschreven academische tekst invoert in GenAI, of de academicus die datzelfde doet met een niet-gepubliceerd manuscript teneinde er een (zogenaamde) *peer review* uit te laten draaien, eigenlijk wel toestemming van de rechthebbers om dat te doen?²⁶ Ondertussen slokt GenAI al deze teksten op, om er zelf 'wijzer' van te worden. Voor niemand is te controleren wat er allemaal precies is opgeslokt, maar aanwijzingen zijn er wel. Meta 'trainde' – een wel zeer eufemistische term voor ordinair jatwerk – haar LLM's grotendeels op de illegale boekendatabase LibGen, waar ruim 7,5 miljoen boeken en 81 miljoen *research papers* in staan.²⁷ Al dat bloed, zweet, en tranen, al dat levenswerk, al dat culturele geheugen, in een mum van tijd geüpload naar een plagiaatmachine van een beursgenoteerd megabedrijf. Waarom zouden we dat aan rechtenfaculteiten (nota bene) ook maar enigszins acceptabel vinden?

Het transparantieprobleem zit bovendien veel dieper: de meeste GenAI zijn namelijk zélf niet transparant

verifieerbaar of klopt simpelweg niet. Het is daar ook niet in geïnteresseerd. Deze woord-raadmachines gokken vooral welk woord op het andere zou moeten volgen. Dat lijkt (soms) op echt en diepzinnig denken, maar komt maar al te vaak neer op opgeklopte clichés, pure bluf of het

5. Zelfvertrouwen

Sinds jaar en dag zijn rechtenfaculteiten in staat om studenten iets wezenlijks te leren, zowel inhoudelijk als qua vaardigheden. Dit geeft nieuwe juristen zelfvertrouwen. Het maakt dat zij zowel tijd, moeite en (helaas) geld willen investeren in hun studie.²⁸ Het geeft hun iets om trots op te zijn. Dankzij hun eigen inspanningen en talenten zullen zij iets kunnen wat de meeste anderen niet kunnen.

GenAI geeft mensen het *gevoel* dat zij bliksemsnel iets snappen of kunnen produceren, omdat veel mensen simpelweg hetzelfde willen kunnen als anderen die zich ergens meester over hebben gemaakt, maar dan zonder er talent voor nodig te hebben en inspanning voor te hoeven leveren. Sinds kort kan iedereen in een oogwenk een plaatje genereren 'in de stijl van' de befaamde Japanse animatiestudio Ghibli. Wat Ghibli-filmmakers als Hayao Miyazaki en Isao Takahata zélf echter creëren, is van een geheel andere, superieure orde. 'Studeren' en 'onderzoeken' met GenAI is voor velen net zo aantrekkelijk als 'kunst' 'maken' ermee. In tegenstelling tot wat die elitaire *gate-keepers* iedereen wijsmaken, hoef je geen jarenlange studie te doen! Met creatieve prompts kan ook jij nu aan kennisalchemie doen!

Meerdere toonaangevende tech-ondernemers staan er zelf echt zo in. *College dropout* Sam Altman, de CEO van OpenAI, gaat er prat op dat de nieuwste versie van ChatGPT – die nog altijd *ridicule* fouten maakt²⁹ – functioneert op het niveau van iemand met een PhD.³⁰ Travis Kalanick van Uber zei onlangs dat hij GenAI gebruikt om 'de randen op te zoeken van wat er momenteel bekend is over quantummechanica', en vervolgens door middel van wat hij '*vibe physics*' noemt, 'behoorlijk dicht bij zeer interessante doorbraken is gekomen'.³¹ Tech-miljardair Marc

Naast dat het gebruik van GenAI studenten zelfvertrouwen ontnemt, kweekt het aan rechtenfaculteiten ook in ten minste vier soorten verhoudingen wantrouwen

Andreessen lijkt te geloven dat het functioneren van Google's quantumcomputer bewijs is voor het bestaan van meerdere parallele universums.³² Het zijn esoterische techno-filosofieën, vaak hevig geïnspireerd door fantasy en science-fiction (zonder overigens acht te slaan op de wijze lessen daaruit).³³

Onder de streep zal GenAI het zelfvertrouwen van studenten echter aantasten. Zodra de studie als complex wordt ervaren, reiken ze naar GenAI om hen te helpen, waardoor ze – zoals gezegd – niet de ervaring opdoen om het zelf te kunnen. En zo belanden studenten in een neerwaartse spiraal: naarmate zij verder komen in de studie, en de opleiding uitdagender wordt, zal hun afhankelijkheid van GenAI toenemen. En als het ze op deze manier lukt om de studie te doorlopen, komen ze in de praktijk terecht zonder enige kennis van zaken, behalve de wetenschap dat ze het zelf niet kunnen. Terwijl studenten het wel degelijk helemaal zelf kunnen en GenAI niet nodig hebben om een goede jurist te worden, zelfs al denken velen van wel.

14. C.J.J.M. Stolker, "Ja, *geléerd* zijn jullie wel!" Over de status van rechtswetenschap', *NJB* 2003/15, p. 766-778.

15. Anders dan morele en maatschappelijke normen vloeien er uit rechtsnormen rechten en plichten voort voor Staten en (rechts) personen.

16. 'I am "sure" for B-level journals, you can publish papers you "wrote" in a day', said Kevin Brian of the University of Toronto.' 'The Danger of Relying on OpenAI's Deep Research', *The Economist* 13 februari 2025.

17. 'Als je hetzelfde leest als iedereen, dan denk je ook hetzelfde als iedereen', H. Murakami, *Norwegian Wood* (vertaald door E. Fennema), Amsterdam/Antwerpen: Atlas 2007, p. 34. Zie ook V. Bates Ramirez, 'ChatGPT Is Changing the Words We Use in Conversation', *ScientificAmerican.com* 11 juli 2025.

18. D. Kwon, 'Scientists Split on Ethics of AI Use', *Nature* 15 mei 2025, vol. 641, p. 574-578; D. Kwon, 'Hundreds of Papers Use AI without Disclosure', *Nature* 8 mei 2025, vol. 641, p. 290-291.

19. M. Caulfield, 'AI Is Not Your Friend',

The Atlantic 9 mei 2025 (onze vertaling).

20. K. Hill & D. Freedman, 'Chatbots Can Go into a Delusional Spiral. Here's How It Happens', *The New York Times* 8 augustus 2025.

21. R. Booth, 'Teen killed himself after "months of encouragement from ChatGPT", lawsuit claims', *The Guardian* 27 augustus 2025; L. Shroff, 'ChatGPT Gave Instructions for Murder, Self-Mutilation, and Devil Worship', *The Atlantic* 24 juli 2025.

22. Ook andere *biases* kunnen de kop op steken, zoals omtrent gender of etniciteit. Zie bijvoorbeeld A. Sorokovikova e.a., 'Surface Fairness, Deep Bias: A Comparative Study of Bias in Language Models', 2025, doi.org/10.48550/arXiv.2506.10491; en V. Hofmann e.a., 'AI Generates Covertly Racist Decisions about People Based on Their Dialect', *Nature* 5 september 2024, vol. 633, p. 147-154.

23. Zie bijvoorbeeld M. Snel, *Meester(s) over bronnen: Een empirische studie naar kwaliteitseisen, gevaren en onderzoekstechnieken die betrekking hebben op het brongebruik in academisch juridisch-dogmatisch onderzoek* (diss. Tilburg), Tilburg:

Tilburg University 2016.

24. M. Thelwall e.a., 'Does ChatGPT Ignore Article Retractions and Other Reliability Concerns?', *Learned Publishing* 2025, afl. 4, doi.org/10.1002/leap.2018.

25. X. Cheng & L. Zhang, 'AI-Generated Literature Reviews Threaten Scientific Progress', *Nature* 22 mei 2025, vol. 641, p. 852 (onze vertaling).

26. Social Indicators Research (@socialindicators.bsky.social), 'We are seeing multiple instances of reviewers doing manuscript reviews via use of AI/LLM. If you don't want to do a review the old-fashioned way, better to decline the request. Giving someone else's manuscript to AI is a violation of intellectual property rights/laws; the manuscript isn't yours...', *BlueSky* 11 mei 2025, bsky.app/profile/socialindicators.bsky.social/post/3lovdxowpk2r.

27. A. Reisner, 'The Unbelievable Scale of AI's Pirated-Books Problem', *The Atlantic* 20 maart 2025.

28. K. Hill, 'The Professors Are Using ChatGPT, and Some Students Aren't Happy About It', *The New York Times* 14 mei 2025.

29. J. Taylor, 'OpenAI unveils ChatGPT-5

and its hyped 'PhD level' intelligence struggled with basic spelling and geography', *The Guardian* 8 augustus 2025.

30. P. Fore, 'OpenAI CEO Sam Altman says AI can rival someone with a PhD—just weeks after saying it's ready for entry-level jobs. So what's left for grads?', *Fortune.com* 20 juni 2025.

31. M. Novak, 'Billionaires Convince Themselves AI Chatbots Are Close to Making New Scientific Discoveries', *Gizmodo.com* 15 juli 2025 (onze vertaling).

32. Tsarathustra (@tsarnick), 'Marc Andreessen says the implication of Google's quantum computer is that it is performing computation across many parallel universes and therefore the multiverse is real', *X.com* 14 december 2024 x.com/tsarnick/status/1868045499737297041.

33. J. Szalai, 'Go to Mars, Never Die and Other Big Tech Pipe Dreams', *The New York Times* 23 april 2025; J. Eijssvoegel, 'Deze boeken werpen een ontluisterend licht op de toekomstfantasieën van de tech-miljardairs', *NRC* 19 juni 2025.

6. Wantrouwen

Naast dat het studenten zelfvertrouwen ontnemt, kweekt het gebruik van GenAI aan rechtenfaculteiten ook in ten minste vier soorten verhoudingen wantrouwen. Ten eerste in de verhouding tussen docent en student. Tegenwoordig kan een docent er niet meer van uitgaan dat een ingeleverd paper eigen werk is, en dat de plagiaatscan ons wijst op het tegendeel. Sterker nog, elk paper dat géén taalfouten bevat en uitermate laag scoort op de plagiaatscan is thans verdacht.³⁴ Bij elk ongebruikelijk woord, willekeurig zijpad, of vreemde verwijzing rijst dan ook de verdenking dat een student het stuk heeft laten fabriceren door GenAI.

Docenten kunnen (nu nog, althans) vaak gewoon zien wanneer GenAI gebruikt is. Zoals gezegd zijn tools als ChatGPT namelijk helemaal niet zo slim. Maar om als docenten door de gebakken lucht heen te kunnen prikken, zijn – naast specialistische kennis – óók tijd en wilskracht nodig. Bij elk vermoeden moeten zij controleren of de bronnen waarnaar verwezen wordt bestaan, en zo ja, bovendien inderdaad zeggen wat daar in het paper over wordt beweerd. Dit researchwerk vreet capaciteit en gaat ten koste van een inhoudelijke beoordeling van de kwaliteit van de argumentatie. Rijzen er vermoedens van fraude, dan zal een student doorverwezen moeten worden naar de examencommissie, die inmiddels onder meldingen van vermoedelijke fraude wordt bedolven. De student die het gegenereerde goed wil controleren, heeft ook nog veel werk te verzetten (en had alles dus maar beter van meet af aan zelf kunnen doen). Verre van een *tijdbesparende* technologie, is GenAI dus vooral *tijdverspillend*.³⁵

Nu is fraude eenvoudig vast te stellen wanneer een student niet uit kan leggen waar de niet-bestaande, gehalucineerde bron waar in de voetnoot naar verwezen wordt, vandaan komt. Maar als een student de hoofdtekst heeft laten fabriceren door GenAI is dat een stuk lastiger te bewijzen. Zeker wanneer de student blijft ontkennen, en GenAI *in beginsel niet verboden is* maar 'verstandig gebruikt' mag worden 'als hulpmiddel', zijn de sancties licht en de pakkans klein. Docenten vragen zich dan ook – terecht – af wat ze eigenlijk na zitten te kijken, laat staan wie nog geïnteresseerd is hun commentaar. Dit is wellicht een van de mogelijke verklaringen voor het – wat ons betreft bijzonder problematische – gebruik van GenAI-nakijktols.

Ten tweede leidt het gebruik van GenAI tot wantrouwen tussen studenten onderling. Een pijnlijke realiteit is dat veel docenten om bovengenoemde redenen überhaupt niet meer tot intensieve controle overgaan. De hardwerkende student ziet steeds vaker de frauderende student moeiteloos vakken halen, waarbij soms de gladder geformuleerde AI-kitsch nog een hoger cijfer krijgt ook. Dat leidt tot scheve blikken, maar zendt ook een boodschap: niet hard werken, maar oplichting loont. Ten derde creëert het wantrouwen tussen studenten en hun latere werkgevers en toekomstige cliënten.³⁶ Als student kom je er misschien (deels) mee weg, maar in het werkende leven, waar er meer op het spel staat dan enkel studiepunten, zal steeds vaker blijken dat afgestudeerde juristen een stuk minder kunnen dan gesuggereerd. Niet alleen daalt daarmee de waarde van het rechtendiploma, maar ook de betrouwbaarheid en de expertise van de

jurist waarop burgers een beroep doen. Ook in de praktijk sijpelt gefabriceerde informatie inmiddels door. In juni jl. beklaagde Victoria Sharp, voorzitter van de King's Bench Division van het High Court of Justice in het Verenigd Koninkrijk, zich over door GenAI gefabriceerde valse informatie in de rechtszaal. Daarbij toonde zij zich expliciet bezorgd over 'de toereikendheid van de opleiding' van advocaten om ervoor te zorgen dat zij 'hun professionele en ethische verantwoordelijkheden en hun plichten jegens de rechtbank begrijpen en eerbiedigen'.³⁷ In eigen land zag de Rechtbank Rotterdam zich geconfronteerd met een advocaat die op de proppen kwam met niet-bestaande uitspraken van de Hoge Raad en met verkeerde of niet-bestaande ECLI-nummers. De rechtbank stelde de verklaring ('er ging iets mis met het converteren van een Word-bestand naar een pdf') niet heel geloofwaardig te vinden.³⁸ Ook uit België komen vergelijkbare signalen.³⁹ Tot slot kweekt het gebruik van GenAI wantrouwen tussen academici onderling. In een wereld van publicatiedruk en hoge werkdruk zwichten sommigen voor de verleiding om het te gebruiken, waarop collega's (gaan) merken in productiviteit voorbijgestreefd te worden. Naast de genoemde bezwaren omtrent plagiaat, intellectueel eigendom en methodologie, is dit gebruik op termijn ook desastreus voor de rechtenopleiding: want is de docent die zijn literatuuronderzoek uitbesteedt aan GenAI straks zelf nog in staat om de gefingeerde voetnoten en de gebakken lucht van ChatGPT op te merken? En zo ja, zou het dan niet hypocriet zijn als deze docent de student rapporteert wegens fraude?⁴⁰

7. Technologie en politieke macht

Ontlezing, ongeletterdheid, cognitieve luiheid, gecorrumpeerde wetenschap, valse informatie, en het kweken van wantrouwen zijn ook los van het juridische vak een grote bedreiging voor de democratische rechtsstaat. Democratie is discursief: zij bestaat bij de gratie van een vrij (doch niet onbegrensd) debat waarbinnen mensen kennis kunnen nemen van schriftelijk of mondeling geformuleerde ideeën en hun eigen gedachten daarover onder woorden weten te brengen.⁴¹ Taalvaardigheid is daarmee een absolute cruciale voorwaarde voor de denkvaardigheid, die weer absoluut cruciaal is voor waakzaam burgerschap, in de zin dat burgers niet hopeloos overgeleverd zijn noch zich kritiekloos onderwerpen aan het gezag. Autocraten hebben niet voor niets weinig op met een bevolking die al te vrijelijk, genuanceerd en diep kan nadenken.⁴² Met universiteiten, waar werkelijk alles draait om kritisch (leren) bevragen, beredeneren en beargumenteren met als doel de grenzen van onze kennis te verleggen, hebben autocra-

Dat GenAI het vaak mis heeft, maar wel heel zelfverzekerd overkomt, past naadloos in de verdeel-en-heers-tactiek van autocraten

ten en andere antirechtsstatelijke actoren overigens evenmin veel op. Momenteel is dat in veel landen ter wereld, waaronder het onze, maar al te merkbaar.

Dat GenAI het vaak mis heeft, maar wel heel zelfverzekerd *overkomt*,⁴³ past naadloos in de verdeel-en-heers-tactiek van autocraten. Het is in hun belang dat het maatschappelijk wantrouwen groeit. Daarvoor zaaien zij twijfel over de gedeelde waarheid, oftewel een zekere mate van overeenstemming over belangrijke feiten (en de manieren waarop die worden vastgesteld), die cruciaal is voor het gedeelde vertrouwen binnen een maatschappij. Een functionerende democratische rechtsstaat vereist dan ook een 'open epistemische orde', waarin hoeders van feitelijkheid 'feiten boven gevoelens, bewijs boven emoties, en observaties boven meningen' stellen.⁴⁴

Het is inmiddels breed bekend welke grootschalige aanval autocraten en andere antirechtsstatelijke actoren wereldwijd hebben ingezet op de waarheid en feitelijkheid.⁴⁵ Dat is geen nieuwe dynamiek, natuurlijk. Hannah Arendt bijvoorbeeld schreef al in 1951 dat 'de ideale onderdaan van een totalitaire heerschappij niet de overtuigde nazi noch de overtuigde communist [is], maar de mens voor wie het onderscheid tussen feit en fictie (dat wil zeggen de werkelijkheid van de ervaring) en het onderscheid tussen waar en onwaar (dat wil zeggen de normen van het denken) niet langer bestaan'.⁴⁶ Het is in de geschiedenis vaak voorgekomen dat de democratie extra kwetsbaar werd juist wanneer haar misschien wel allergrootste kracht, vrije expressie, dankzij innovaties in communicatietechnologie misbruikt kon worden door demagogen. Deze 'democratieparadox'⁴⁷ heeft zijn meest recente bittere vruchten afgeworpen tijdens het internet-tijdperk en de hegemonie van sociale media.⁴⁸ GenAI is de

volgende fonkelnieuwe technologie die hier drastische gevolgen voor zal hebben, zeker wanneer we er niet zeer voorzichtig mee omspringen. Veel Big Tech-bedrijven en kopstukken alliiëren zich openlijk met (aspirant-)autocraten en geven er blijk van, geïnspireerd door grimmige denkers als Curtis Yarvin,⁴⁹ meer te zien in iets als een techno-monarchie of techno-feodalisme⁵⁰ dan in de democratische rechtsstaat.

Het gebruik van GenAI sijpelt reeds overal door in het openbaar bestuur en politieke besluitvorming. De voorbeelden variëren van knullig tot verontrustend, tot dystopisch. Eerste Kamerlid Robert Croll stapte met een gerust gemoed over van de BBB naar D66, want 'als je ChatGPT vraagt om de verschillen tussen BBB en D66 aan te geven, valt het eigenlijk best mee'.⁵¹ Nederlandse kiezers gebruiken in groten getale GenAI om zich over verkiezingsprogramma's te laten informeren, maar dat blijkt behoorlijk onbetrouwbaar.⁵² In het Verenigd Koninkrijk lijkt er een flinke toename te zijn in het AI-gebruik door Britse parlementsleden bij het schrijven van hun speeches in het House of Commons.⁵³ Albanië maakt een AI-bot minister van Aanbestedingen.⁵⁴ Techmiljardair Elon Musk, die een belangrijk deel van het Amerikaanse en misschien wel wereldwijde politieke discours heeft kunnen manipuleren sinds hij Twitter kocht, heeft onder het mom van 'overheidsefficiëntie' op grote schaal persoonsinformatie uit allerlei overheidsinstellingen gemijnd,⁵⁵ die met behulp van AI door de zeer dubieuze⁵⁶ techmiljardair Peter Thiel wordt geëxploiteerd.⁵⁷ Dit is een grote stap richting 'techno-autoritarisme' met grootschalige en indringende surveillance van burgers en repressie van oppositie.⁵⁸ Ook kondigde Musk in juni jl. aan dat hij met zijn eigen GenAI, Grok, 'het gehele corpus van de kennis

34. C. Holtermann, 'A New Headache for Honest Students: Proving They Didn't Use A.I.' *The New York Times* 17 mei 2025.

35. Zie ook K. Niederhoffer et al., 'AI-Generated 'Workslop' Is Destroying Productivity', *Harvard Business Review* 22 september 2025.

36. P. Clark, 'ChatGPT Essay Cheats Are a Menace to Us All', *The Financial Times* 14 april 2024.

37. High Court of Justice, King's Bench Division, Divisional Court (Verenigd Koninkrijk) 6 juni 2025, *Ayinde v Haringey en Al-Haroun v Qatar* [2025] EWHC 1383, r.o. 3, judiciary.uk/wp-content/uploads/2025/06/Ayinde-v-London-Borough-of-Haringey-and-Al-Haroun-v-Qatar-National-Bank.pdf (onze vertaling).

38. ECLI:NL:RBROT:2025:10388, r.o. 5.16.

39. Bron: tijd.be/politiek-economie/belgie/federaal/ai-hallucineert-erop-los-in-de-rechtbank-bladzijdes-vol-kromme-redeningen/10630616.html.

40. J. van Tienen & K. Bosma, 'Docent die AI gebruikte om huiswerkgaven te maken gedepimeerd dat leerlingen AI gebruiken om opgaven in te vullen', *De*

Speld 2 mei 2025.

41. Zie bijvoorbeeld J. Habermas, *Een nieuwe structuurverandering van het publieke domein* (vertaald door Leon Pijnenburg), Boom, 2023, p. 55-57.

42. Het versimpelen van taal, zoals in Orwells *Nineteen Eighty-Four*, of het zonder goede democratisch-rechtsstatelijke redenen verbieden van bepaalde taal, zoals door bijvoorbeeld Trump en Xi, doen niet voor niets de alarmbellen rinkelen. George Orwell, *Nineteen Eighty-Four*, Londen: Secker & Warburg 1949; K. Yourish e.a., 'These Words Are Disappearing in the New Trump Administration', *The New York Times* 7 maart 2025; R. Zipp, 'Why China Banned a Ton of Words', *Vox.com* 27 februari 2018.

43. A. Guinzburg, 'Diabolus Ex Machina', 1 juni 2025, amandaguinzburg.substack.com/p/diabolus-ex-machina.

44. T. Rid, *Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare*, New York City NY: Picador 2020, p. 10-12 (onze vertaling).

45. Zie bijvoorbeeld, T.B. Edsall, 'Have Trump's Lies Wrecked Free Speech?', *The*

New York Times 6 januari 2021.

46. H. Arendt, *Totalitarisme* (vertaald door R. Peeters en D. De Schutter), Amsterdam: Boom 2017, p. 342.

47. Z. Gershberg & S. Illing, *The Paradox of Democracy: Free Speech, Open Media, and Perilous Persuasion*, Chicago IL: University of Chicago Press 2022 (onze vertaling).

48. Habermas 2023, p. 41-42; R.L. Hasen, *Cheap Speech: How Disinformation Poisons Our Politics – and How to Cure It*, New Haven CT: Yale University Press 2022.

49. A. Kofman, 'Curtis Yarvin's Plot Against America', *The New Yorker* 2 juni 2025.

50. R. Passchier, 'De ware aard van Big Tech: 'We zijn heel hard op weg om terug naar de middeleeuwen te gaan'', *de Volkskrant* 11 januari 2025; R. Passchier, *De vloek van Big Tech. De juridisch-technologische wortels van constitutioneel verval en digitaal feodalisme*, Den Haag: Boom 2024.

51. H. Bruntink, 'Senator Robert Croll: 'We gunnen elkaar de nuance niet'', *De Berkelbode* 24 juni 2025.

52. C. Nij Bijvank, 'AI als stembedvour? Chatbot haalt VVD en PVV door elkaar',

NOS.nl 9 september 2025.

53. A. Tokamak, 'MPs Are Almost Certainly Using ChatGPT to Generate Commons Speeches', *Pimlico Journal* 1 september 2025.

54. 'Albanië maakt AI minister van Aanbestedingen in strijd tegen corruptie', *NOS.nl* 12 september 2025.

55. M. Kelly e.a., 'Inside Elon Musk's 'Digital Coup'', *WIRED* 13 maart 2025.

56. R. Douthat, 'Peter Thiel and the Antichrist', *The New York Times* 26 juni 2025, nytimes.com/2025/06/26/opinion/peter-thiel-antichrist-ross-douthat.html.

57. M. Kelly, 'Palantir Is Helping DOGE with a Massive IRS Data Project', *WIRED* 11 april 2025.

58. A.E. dos Reis Peron, D. Almsadter Mattar de Magalhães & G. Fernandes Caetano, 'Beyond Digital Repression: Techno-Authoritarianism in Radical Right Governments', *Cogent Social Sciences* 2025, afl. 1; TED (@TED), 'This Is What a Digital Coup Looks Like | Carole Cadwalladr | TED', *YouTube.com* 10 april 2025 youtu.be.com/watch?v=TZOoT8AbkNE.

De vraag is niet wat GenAI allemaal kan of gaat kunnen. De vraag is wat de juristen van de toekomst moeten kunnen

der mensheid [wil] herschrijven':⁵⁹ een onversneden orwel-lians voornemen.⁶⁰ Volgens Guest en Van Rooij ligt 'epistemicide' sowieso op de loer omdat GenAI 'het ecosysteem van de menselijke kennis' ernstig bedreigt.⁶¹

De vraag is niet wat GenAI allemaal kan of gaat kunnen. De vraag is wat de juristen van nu en van de toekomst moeten kunnen. Wij beschouwen hen zoals gezegd als hoeders van de rechtsstaat, een staat waarin niet de macht maar het recht regeert. Het recht is een uiterst menselijke creatie: het betreft regels die mensen met elkaar hebben afgesproken en waar mensen elkaar aan moeten houden. En het is een bepaald soort mensen (juristen) die daarvoor opgeleid worden. Dus wat betekent het als juristen de interpretatie, toepassing, handhaving en (door)ontwikkeling van regels gaan uitbesteden aan GenAI? Wat ons betreft geven we dan de rechtsstaat uit handen aan de eigenaars en ontwikkelaars achter deze technologie.

8. Kritiek

Het belang voor de democratische rechtsstaat van taalvaardigheid, kritisch denken, wetenschappelijke integriteit, het (zelf)vertrouwen, en een gedeelde waarheid maakt wat ons betreft dat rechtenfaculteiten het gebruik van GenAI – dat op al die terreinen serieuze problemen kent – in beginsel niet moeten toestaan. *In dubio contra machina*: verbied het gebruik van GenAI aan rechtenfaculteiten, *tenzij* een (inter)facultaire AI-Commissie gebruik van wezenlijk toegevoegde waarde acht, streng getoetst aan bovengenoemde (en eventueel andere) bezwaren.

Naast veel bijval was er, zoals aangestipt, ook kritiek op onze oproep. Daar zullen we hieronder op ingaan.

8.1. AI is de toekomst

De belangrijkste vraag die onze critici opwerpen is deze: is het niet *juist* een bedreiging voor de rechtsstaat als universiteiten studenten verbieden om met GenAI te leren werken, nu dit op grote schaal gebruikt wordt (of gaat worden) door allerlei organisaties, waaronder de overheid? De vrees is geuit dat zo'n verbod rechtenstudenten juist afschermt van reële maatschappelijke veranderingen en hen daardoor op achterstand brengt, waardoor zij hun rol als jurist in de maatschappij niet goed kunnen vervullen.

Laten wij dit misverstand wegnemen. Wij bepleiten nergens dat we rechtenstudenten zouden moeten isoleren van de maatschappij en technologische ontwikkelingen die zich daarbinnen voordoen. Integendeel, rechtenfaculteiten moeten kritische juristen opleiden, die midden in de maatschappij staan. Het recht speelt een belangrijke rol bij de oplossing van maatschappelijke problemen, zoals de bestrijding van ondermijnende criminaliteit, de dalende vaccinatiegraad, klimaatverandering, de overbe-

volking in gevangenissen, de stikstofcrisis, enzovoorts. Ook de immense macht van grote techbedrijven en de toenemende inzet van algoritmen door overheden zijn maatschappelijke ontwikkelingen met potentieel ernstige gevolgen voor fundamentele rechten als het recht op gelijke behandeling, het recht op privacy, het recht op vrijheid van meningsuiting en het recht op vrije verkiezingen. Sterker nog, vanwege de reële bedreigingen die van Big Tech en artificiële intelligentie uitgaan voor de democratische rechtsstaat vinden wij het van groot belang dat hier veel aandacht aan besteed wordt in rechtswetenschappelijk onderzoek en onderwijs. Ons pleidooi ziet dus *helemaal niet* op het afschaffen van opleidingen recht en technologie of voor aanpassingen van de onderzoeksagenda. En wanneer het echt vereist is, voorziet ons voorzorgsbeginsel gewoon in de mogelijkheid van een of twee 'AI'-vakken, waarin ook GenAI gebruikt zou kunnen worden, zoals een vak 'AI en de rechtsstaat: problemen en kansen' in de bachelor en een vak 'AI in de juridische praktijk' in de master.

Onze critici veronderstellen echter dat studenten zich niet kritisch kunnen verhouden tot Big Tech en GenAI als wij hen niet 'leren werken' met GenAI. Dit is een bijzonder vreemde redenering. We laten rechtenstudenten toch ook geen opiaten gebruiken omdat zij later mogelijk gaan werken met de Opiumwet? En moet een rechter, om te kunnen beoordelen of een verdachte zich schuldig gemaakt heeft aan diefstal, tijdens de studie iets gestolen hebben?

In plaats van de risico's die wij zien voor de rechtenopleiding en de democratische rechtsstaat inhoudelijk te weerleggen, reageerden sommige techoptimisten en -lobbyisten ronduit spottend op onze kritiek op GenAI. Wij zouden zeker ook tegen 'de fiets' zijn geweest (alsof mensen vanwege die uitvinding amper meer konden lopen), 'de drukpers' (dat is een mechanisering die het werk van de menselijke auteur verder niet wijzigt ten opzichte van geschreven tekst), en 'de rekenmachine' (alsof rekenmachines de gehele som voor de gebruiker uitdenken, en wiskunde hetzelfde is als taal en normativiteit). Zij zetten ons weg als 'luddieten', die niet zouden weten hoe GenAI werkt en welke wonderen het kan verrichten.

Vooropgesteld is dat 'luddiet' een minder dodelijk verwijt is dan veel afzenders ervan lijken te denken. Luddieten 'waren niet anti technologie die hen rijktoes hun sloophamers op die technologie die hen werkloos maakte of hun lonen deed dalen'.⁶² Tegenover het toch vrij gemakkelijk roepen van 'luddiet' tegen mensen die niet zonder slag of stoot de nieuwste technologie omarmen, kan evenzo snel gewezen worden op eerdere *must-adapt* wonder-technologieën waarvan we inmiddels weten dat die extreem destructief zijn gebleken. De stoomturbine en de verbrandingsmotor hebben veel handigs gebracht op de korte termijn, maar ondertussen een voor complexe menselijke samenlevingen – en dus ook de democratische rechtsstaat – goed leefbare biosfeer in existentieel gevaar gebracht.⁶³ Plastic, de waterstofbom, de PFAS-pan, de BioStabil 2000; niet alle nieuwe technologie hoeft gebruikt te worden, en al helemaal niet in elke context.

Ten tweede weten wij inderdaad niet wat zich allemaal exact onder de motorkap van GenAI afspeelt. Maar dat is ook niet zo belangrijk. Dat is namelijk niet de exper-

Tegenover gemakzuchtig roepen van ‘luddiet’ tegen mensen die niet zonder slag of stoot de nieuwste technologie omarmen, kan gewezen worden op eerdere *must-adopt* wondertechnologieën die inmiddels extreem destructief zijn gebleken

tise en de ervaring die in deze fundamentele discussie centraal moeten staan. Wat goed is voor rechtswetenschappelijk onderwijs en onderzoek (dus: de rechtenfaculteit), dient in de eerste en tweede plaats beoordeeld te worden door diegenen die expertise en ervaring hebben in het verzorgen en doen van dat onderwijs en onderzoek. En dus niet door AI-adepten die op LinkedIn hyperactief zijn, noch door juristen met een *startup* in ‘Legal AI’, noch door lobbyisten van de Nederlandse AI-Coalitie.⁶⁴ De vraag of de rechtenfaculteit scripties moet laten begeleiden door een bebrilde en in een tweed jasje gestoken wasdroogcombinatie met condensor, kan ook prima met ‘nee’ beantwoord worden door iemand die niet exact weet hoe dergelijke machines in technische zin functioneren.

In algemene zin heeft de praktijk vanzelfsprekend veel waardevolle input te leveren aan rechtenfaculteiten. Maar het moet niet zo zijn dat omdat een nu drie jaar oud computerprogramma (ChatGPT) en varianten daarop grote implicaties dreigen te zullen hebben op het bedrijfsmodel van veel praktijkjuristen, de rechtenfaculteit maar even moet gaan draaien wat de praktijk vraagt (overigens tonen ook genoeg praktijkjuristen zich ernstig bezorgd). Wanneer handigheid met GenAI zo’n cruciale vaardigheid is voor de juridische praktijk (en wij vragen ons ernstig af of dat nu vigerende gevoel op de lange termijn blijvend zal zijn), rijst de vraag waarom het de universiteit is die haar gehele onderwijs en onderzoek overhoop moet gooien om aan de wensen van buitenaf tegemoet te komen. Hoe is dat te rijmen met de onlangs door alle Nederlandse rectoren uitgevaardigde verklaring over academische vrijheid?⁶⁵ En als de rechtspraktijk AI-vaardigheid zo belangrijk vindt, waarom kunnen zij dan niet ‘met hun tijd mee-gaan’? Waarom beslissen zij dan niet om, bijvoorbeeld, een jaar boven op de interne stage te plakken om afgestudeerden met (veiliger/meer integere) zoektools te laten leren werken? Op die manier zou er eervoor dat de jonge hoeders van de democratische rechtsstaat eerst weten waarover ze het hebben, voordat ze er GenAI bij gaan betrekken. Het antwoord is waarschijnlijk dat zoiets als

een extra ‘AI-jaar’ bewerkelijk en niet *cost efficient* is. Maar waarom zouden die kosten op de rechtenfaculteit afgewenteld moeten worden?

8.2. Gelatenheid

De meest gehoorde kritiek was misschien eerder een zekere gelatenheid of zelfs defaitisme. Velen deelden onze zorgen – we hadden misschien zelfs wel helemaal gelijk – maar dachten dat de geest niet terug in de fles kan. Aan het gebruik van GenAI aan de rechtenfaculteit zou gewoonweg niet meer te ontkomen zijn. De bezwaren van deze critici zijn niet principieel maar pragmatisch van aard: het zou inderdaad wellicht beter zijn als we in beginsel zo’n verbod zouden instellen, maar dat valt natuurlijk nooit te handhaven.

Maar hoe is het momenteel eigenlijk gesteld met de handhaving? Onderwijsvernieuwers aan rechtenfaculteiten die menen dat GenAI ‘omarmd’ moet worden,⁶⁶ lijken te geloven dat rechtenstudenten en academici het problematische gebruik daarvan zullen kunnen én willen vermijden. Zij zullen *echt wel* kritisch blijven nadenken, en al het benodigde zoek- en schrijfwerk *echt wel* zelf blijven doen. Zij zullen GenAI *echt enkel* gebruiken om dat werk op ethische wijze te ondersteunen dan wel te ‘boosten’. Waar de grens tussen ondersteunen (‘ethisch’) en uitbesteden (onethisch) precies ligt, blijft echter vaag. Dat is vanuit het perspectief van handhaving uiterst problematisch. Toestaan, zoals nu veel gebeurt, dat studenten en academici LLM’s gebruiken als ‘*sparring partner*’, spellingchecker, zoekmachine of structuur-redacteur maar tegelijkertijd verbieden dat ze het ‘wezenlijke’ werk van de student of academicus doen: hoe is dát dan in vredesnaam te handhaven?

Vooropgesteld is het inderdaad lastig om te bewijzen dat er GenAI is gebruikt. Toch vinden wij dat dit bezwaar niet aan normstelling in de weg moet staan. Juist juristen zouden moeten weten dat er talloze gedragingen zijn die om morele redenen verboden zijn – soms al duizenden jaren lang. Dat mensen zich desondanks nog steeds voort-

59. Elon Musk (@elonmusk), ‘We will use Grok 3.5 (maybe we should call it 4), which has advanced reasoning, to rewrite the entire corpus of human knowledge, adding missing information and deleting errors. Then retrain on that. Far too much garbage in any foundation model trained on uncorrected data.’, X.com 21 juni 2025 x.com/elonmusk/status/1936333964693885089 (onze vertaling).

60. ‘Wie het verleden beheerst,’ zo luidde de partijleuze, ‘beheerst de toekomst: wie

het heden beheerst, beheerst het verleden’, aldus George Orwell, 1984, Amsterdam: De Arbeiderspers 2019 (1949, vertaald door Tinke Davids), p. 38.

61. I. van Rooij, ‘AI Slop and the Destruction of Knowledge’, 12 augustus 2025 doi.org/10.5281/zenodo.16905560 (onze vertaling).

62. M. Martijn, ‘De luddieten sloegen weefmachines kort en klein. Hun nazaten richten zich op Facebook, Uber en Gorillas’, De

Correspondent 23 oktober 2021.

63. J.P.G. van Laarhoven, ‘Wanneer het gaat het kabinet eens de klimaatcrisis ‘ervaren’?’, *NederlandRechtsstaat.nl* 21 november 2024.

64. ‘Moet AI van de rechtenfaculteit verbannen worden?’ in: *De Nieuws BV*, Radio 1, 7 juli 2025 nporadio1.nl/fragmenten/de-nieuws-bv/0197e4bd-a69a-73d2-92d1-e4cc079386ed/2025-07-07-moet-ai-van-de-rechtenfaculteit-verbannen-worden.

65. ‘Verklaring over academische vrijheid

– De rectoren van de Nederlandse universiteiten’, *Universiteiten van Nederland* 29 mei 2025, universiteitenvannederland.nl/actueel/nieuws/verklaring-over-academische-vrijheid-de-rectoren-van-de-nederlandse-universiteiten.

66. M. Attinger, ‘Waarom rechtenfaculteiten AI juist moeten omarmen’, *LinkedIn*.com 4 juli 2025, linkedin.com/pulse/waarom-rechtenfaculteiten-ai-juist-moeten-omarmen-marelle-attinger-style/.

Een principieel verbod op het gebruik van GenAI zou juist een belangrijk norm-overdragend richtsnoer zijn

durend aan deze misdrijven schuldig maken, en daarvoor lang niet altijd worden 'gepakt', maakt een verbod op deze delicten niet minder belangrijk – integendeel. Een principieel verbod op het gebruik van GenAI zou juist een belangrijk norm-overdragend richtsnoer zijn.

9. Een autonome en strijd bare rechtenfaculteit

De gelaten reacties op onze oproep aan rechtenfaculteiten om het gebruik van GenAI voorlopig niet toe te staan geven blijk van een gevoel van machteloosheid. Dat gevoel is begrijpelijk. Toch moeten we daar niet aan toegeven. De rechtenfaculteit moet juist weerstand bieden aan krachten die haar autonomie proberen uit te hollen. Dat kan gewoon, en wel op allerlei manieren.

Ten eerste: rechtenfaculteiten moeten zich goed afvragen wat de gevaren van GenAI (kunnen) zijn in het licht van de momenteel overal welig tierende ondermijning van kennis, onderwijs, en kritisch denken. Timothy Snyder, tot voor kort hoogleraar Geschiedenis aan Yale en momenteel in zelfverkozen ballingschap in Canada, observeerde naar aanleiding van het ontmantelen van het Amerikaanse Ministerie van Onderwijs door president Trump het volgende:

*'The end goal is to make education a privilege for children born into wealth while destroying (...) meritocracy (...).'*⁶⁷

Een sociale-mediagebruiker zei iets vergelijkbaars over AI specifiek:

*'The underlying purpose of AI is to allow wealth to access skill while removing from the skilled the ability to access wealth.'*⁶⁸

In *The Guardian* werd onlangs een *senior recruiter* van een groot Londens consultancykantoor geïnterviewd die stelde dat 'goed schrijven en coherent denken 15 jaar geleden nog basale vereisten waren voor starters' maar inmiddels 'min of meer elite skills' zijn geworden. Al hebben afgestudeerden nog zulke indrukwekkende titels, ze kunnen niet eens 'een document inhoudelijk samenvatten', noch 'problemen oplossen'. Het resultaat? Veel starters worden niet meer aangenomen.⁶⁹

Ten tweede moeten rechtenfaculteiten beseffen dat Big Tech-bedrijven al sinds lange tijd het volgende mantra hebben: *move fast and break things*.⁷⁰ Met hun enorme kapitaalcracht, lobby-activiteiten en grootschalige infrastructuur kunnen zij hun producten snel, breed en diep uitrollen. Nog voor de samenleving daar goed en wel over na kan denken, zit ze eraan vast. Waarom zouden rechtenfaculteiten (en uiteraard universiteiten in het algemeen)

zo gewillig mee willen werken aan wat deze private bedrijven zo dringend met ons onderwijs en onderzoek willen vervlechten? Waarom zouden wij onze studenten (en academici) er afhankelijk van en gewend aan willen maken? Wat is de *toegevoegde waarde* van die technologie? Het is dat laatste dat wat ons betreft eerst zal moeten worden onderbouwd door aanhangers van het gebruik van GenAI aan rechtenfaculteiten, conform ons verzorgsbeginsel. Gelatenheid en defaultisme lijken te veel op *anticipatory obedience*. 'Gehoorzaam niet bij voorbaat' is nu juist – aldus Snyder – de eerste les bij het omgaan met autoritair dreiging.⁷¹

We moeten ook niet doen alsof rechtenfaculteiten niets kunnen doen. Natuurlijk kan dat wel. Zo zou het al een goed begin zijn om bij opdrachten, papers, scripties, en academische publicaties te vereisen dat er een 'geen GenAI gebruikt'-verklaring aan vooraf moet gaan – tenzij er toestemming is omdat gebruik van tevoren van wezenlijk toegevoegde waarde is geacht en dit duidelijk is gemotiveerd en afgebakend.

Daarnaast bepalen we nog altijd zelf hoe we het onderwijs op locatie vormgeven. Weliswaar kunnen we niet beheersen welke middelen studenten thuis of op hun studentenkamer hanteren bij het studeren (en dat moeten we ook helemaal niet willen), maar we kunnen wel de toetsing zo inrichten dat we nagaan of rechtenstudenten over de kennis en vaardigheden beschikken die nodig zijn als academisch opgeleid jurist. Ten eerste kunnen we stoppen met *take-home exams*: een maatregel die we tijdens de COVID-19 pandemie hebben ingevoerd, maar die crisissituatie is – gelukkig – allang weer voorbij. Daarnaast kunnen we blijven vasthouden aan tentaminering in een gecontroleerde omgeving met woordenboeken, wetboeken en jurisprudentiebundels. Zo kunnen we toetsen of studenten op tentamen zelf tot gestructureerde en steekhoudende antwoorden kunnen komen. Geef hun daar wel de tijd voor, dus draai de beslissing aan sommige universiteiten om tentamens in twee in plaats van drie uur te maken terug. Voor papers en scripties geldt dat we meer contactmomenten kunnen organiseren zodat docenten ook tijdens het traject met studenten spreken over hun paper/scriptie. Naast deze begeleidingsgesprekken kunnen we een mondelinge verdediging van de scriptie verplicht stellen en ook zwaarder laten meewegen voor het eindcijfer. En om studenten daar allemaal goed op voor te bereiden, zouden studenten hun laptops dicht moeten doen tijdens werkgroepen, zodat zij zich verbaal uit leren te drukken over de stof die ze bestudeerd hebben en daarover *on the spot* met elkaar en de docent in discussie kunnen gaan.

Bovenstaande suggesties veronderstellen natuurlijk capaciteit, zowel qua zalen voor het afnemen van toetsen als qua personeel om die intensievere begeleiding te verzorgen. In tijden van bezuiniging op het wetenschappelijk onderwijs is die capaciteit niet oneindig. Maar het nakijken van door GenAI geproduceerde schrijfp opdrachten en het organiseren van fraudezittingen vreten ook capaciteit, zonder dat het ook maar iets nuttigs oplevert. Het is dan ook goed dat universiteiten zich niet zomaar neerleggen bij deze bezuinigingen, die eveneens desastreus zijn voor de kwaliteit van het wetenschappelijk onderwijs en onderzoek. Overigens lijkt het ons verstandig om alvast te anticiperen op bezuinigingen die onderbouwd zullen worden

met het argument 'GenAI kan inmiddels veel werknemers aan rechtenfaculteiten vervangen'.

Met voldoende financiering zouden bovengenoemde suggesties binnen het huidige Nederlandse onderwijsmodel in te passen moeten zijn. En gelukkig zijn rechtenfaculteiten daar ook al druk over aan het nadenken. Maar het kan ambitieuzer.

Zo pleit Clay Shirky, de Vice Provost for AI and Technology in Education aan New York University, voor een 'medieval turn'. Op zijn universiteit veronderstelde men aanvankelijk (ook) dat als studenten verteld werd dat 'zij software als ChatGPT mochten gebruiken om oefententamens voor zichzelf te genereren, nieuwe ideeën te verkennen, of om feedback te vragen', zij af zouden zien van een luie toepassing van GenAI. 'Dat was niet zo', moest men echter concluderen. NYU stapt nu over op *blue book exams* (schriftelijke overhoringen, bestaande uit korte-antwoordvragen en een of twee essayvragen, die studenten tijdens de les onder toezicht van de docent moeten maken); op verplichte *office hours*, waarbij studenten een-op-een vragen van de docent moeten kunnen beantwoorden; en op het tijdens de les teksten laten schrijven en in de volgende les te laten herschrijven.⁷²

Kortom: toetsen wat studenten geïnternaliseerd hebben van het werk dat zij zelf hebben gedaan. Dat zou pas een krachtige boodschap zijn: aan rechtenfaculteiten leer je ten minste nog zelf na te denken, zodat je als student in ieder geval waar krijgt voor je geld. Dat imago zouden rechtenfaculteiten moeten uitdragen.

10. Conclusie

Onze oproep aan eenieder die werkt en studeert aan rechtenfaculteiten – en zeker aan eenieder die er op enigerlei wijze leiding aan geeft – is om goed na te denken over argumentatie die pleit vóór het gebruik van GenAI aan rechtenfaculteiten (en, in het verlengde daarvan, waar en wanneer de voordelen *vervolgens* ook zwaarder wegen dan de nadelen). Daar ligt wat ons betreft namelijk de bewijslast; vandaar het voorzorgsbeginsel. Vooralsnog lijkt de argumentatie zich grotendeels te beperken tot 'je moet er gewoon goed mee omgaan', 'het is de toekomst' en 'het levert tijdwinst op'. Maar er zijn nog zoveel interessante vragen onbeantwoord.

ChatGPT is nu zo'n drie jaar oud. Hoe staat het ervoor

Dat zou pas een krachtige boodschap zijn: aan rechtenfaculteiten leer je ten minste nog zelf na te denken

met de – voor de democratische rechtsstaat zo cruciale – taalvaardigheid en kritisch denken na, pak 'm beet, 30 of 40 jaar salonfähig gebruik van GenAI? Wat als het dan een enorme misstap blijkt te zijn geweest, ten koste van belangrijke kennis en vaardigheden? Wat als GenAI net als zoveel eerdere Big Tech-producten opeens ten prooi gaat vallen aan *enshittification*?⁷³ En voor zover rechtenfaculteiten of de praktijk hun 'eigen chatbots ontwikkelen' – waardoor dit specifieke probleem inderdaad gemitigeerd of vermeden zou kunnen worden – hoe los functioneren die werkelijk van Big Tech-platforms? En als ze er wel los van functioneren, hoe goed werken ze dan gezien hun drastisch ingeperkte 'training'?⁷⁴ Als er toch GenAI gebruikt moet worden, met welke waarden moet die dan ingevoerd zijn?⁷⁵

Wat willen rechtenfaculteiten hun studenten meegeven? Waar is een academische rechtenfaculteit eigenlijk voor?⁷⁶ Welke wezenlijk toegevoegde waarde heeft GenAI dáár vervolgens bij? Moet de rechtenfaculteit autonoom denkende juristen opleiden, of mensen die handig zijn met het invoeren van prompts in het nieuwste Big Tech-product? Wat zijn nu werkelijk 'toekomstbestendige' vaardigheden? Wat zou juristen meer voldoening en zelfvertrouwen geven? Wat zou hen meer kans geven op een serieuze carrière? En waar zou de rechtsstaat het meest bij gebaat zijn? Hoe valt GenAI te rijmen met de vijf principes uit de Nederlandse gedragscode Wetenschappelijke integriteit van de NWO: eerlijkheid, zorgvuldigheid, transparantie, onafhankelijkheid en verantwoordelijkheid?⁷⁷ Moet de wetgever, in dat licht, niet eens regels gaan maken over het gebruik van GenAI aan universiteiten? Hoe past het niet-verbieden van GenAI door rechtenfaculteiten (en universiteiten an sich) binnen hun omgang met antropogene klimaatverandering en waterschaarste?⁷⁸

Hebt u zich vergewist van de mogelijkheid dat AI een hype kan zijn, een bubbel, en dat de geadverteerde zelf-

67. Timothy Snyder (@TimothyDSnyder), X.com 21 maart 2025, <https://x.com/TimothyDSnyder/status/1902903139084214609>.

68. Church of Jeff (@jeffowski) geciteerd door Reid Southen (@Rahll), 'Rarely have I seen AI described so succinctly', X.com 15 september 2024 x.com/Rahll/status/1835317659082133833.

69. J. Otte, "'I've £90k in student debt – for what?' Graduates share their job-hunting woes amid the AI fallout", *The Guardian* 13 juli 2025 (onze vertaling); A. Lowrey, 'The Job Market Is Hell', *The Atlantic* 8 september 2025.

70. J. Taplin, *Move Fast and Break Things: How Facebook, Google, and Amazon Corrupted Culture and Undermined Democracy*, New York City NY: Little, Brown 2017.

71. T. Snyder, *On Tyranny: Twenty Lessons from the Twentieth Century* (New York NY: Crown 2017), p. 17-21.

72. C. Shirky, 'Students Hate Them. Universities Need Them. The Only Real Solution to the A.I. Cheating Crisis', *The New York Times* 26 augustus 2025 (onze vertaling).

73. VPRO Tegenlicht (@tegenlicht), 'Waarom tech-platforms opzettelijk steeds slechter werken | VPRO Tegenlicht', *YouTube*.

com 27 juli 2025, youtube.com/watch?v=CgJ6isBJlWI.

74. Zie over de nieuwe UvA-chatbot bijvoorbeeld Marijn Sax (@marijnsax.bsky.social), 'De UvA rolt nu de 'eigen' AI Chat uit...', *BlueSky* 8 juli 2025 bsky.app/profile/marijnsax.bsky.social/post/3lthiz3okt22h.

75. R. Passchier, 'Opinie: Niet AI zelf moet centraal staan, maar de menselijke waarden die zij moet dienen', *de Volkskrant* 16 juli 2025; T. Wiltshagen & M. Schoots, *Building Trustee: The World's Most Trusted Robot*, Tilburg: Tilburg University 2019.

76. Zie bijvoorbeeld R. Clements, 'On A.I.: Remembering Why We Learn', *International*

Legal Craft (substack) 30 september 2025, substack.com/home/post/p-174923981.

77. O. Guest e.a., 'Against the Uncritical Adoption of 'AI' Technologies in Academia', 2025, doi.org/10.5281/zenodo.17065099, par. 4.

78. M. Taft, 'AI Is Eating Data Center Power Demand – and It's Only Getting Worse', *WIRED* 22 mei 2025; H. Horton, 'AI Boom Means Regulator Cannot Predict Future Water Shortages in England', *The Guardian* 17 juni 2025.

Dat is niet vechten tegen windmolens, dat is het besef dat er vele mogelijke toekomsten zijn, en dat wij geheel zelf in eigen hand moeten houden hoe wij willen dat die toekomst eruit ziet

tes niet waargemaakt zijn, of zelfs kunnen worden?⁷⁹ Hoe geloofwaardig is eigenlijk de term ‘artificial intelligence’ zelf?⁸⁰ Bent u zich bewust van de zeer enthousiaste lobby rondom GenAI?⁸¹ Zou die lobby misbruik kunnen maken van uw gebrek aan expertise op het gebied van AI?⁸² Hebt u kennisgenomen van de argumenten van sceptische experts als Emily Bender en Alex Hanna,⁸³ Karen Hao,⁸⁴ Daron Acemoglu⁸⁵ en Meredith Whitaker?⁸⁶ Hebt u in het bijzonder kennisgenomen van het nieuwe, pionierende artikel van Guest en co-auteurs – veelal in Nederland werkzame AI-experts – over AI en universiteiten,⁸⁷ en hebt u (enkelen van) hen wel eens uitgenodigd voor een seminar of informatiesessie?

Dat de bredere maatschappij ontleest en het denken uitbesteedt aan de chatbots van met autocraten heulende techbedrijven is al zorgwekkend genoeg. Dat advocatenkantoren en andere praktijkjuristen GenAI toestaan, zo niet toejuichen, des te meer. Maar rechtenfaculteiten, waar de hoeders van de rechtsstaat worden opgeleid, zouden best wat kritischer in de wedstrijd mogen staan. Dat is geen *gebrek* aan visie, dat is een *betere* visie. Dat is niet het vechten tegen windmolens, dat is het besef dat er vele mogelijke toekomsten zijn, en dat wij geheel zelf in eigen hand moeten houden hoe wij willen dat die toekomst eruit ziet. •

⁷⁹. O. Guest e.a., ‘Against the Uncritical Adoption of ‘AI’ Technologies in Academia’, 2025, doi.org/10.5281/zenodo.17065099, p. 2-4; M. p. 2-4; M. Hiltzik, ‘Say farewell to the AI bubble, and get ready for the crash’, *Los Angeles Times* 20 augustus 2025; M. Wong, ‘AI Doomerism Is a Decoy’, *The Atlantic* 2 juni 2023; M. van Twillert & E. Mooij, ‘Het is hoogzomer voor AI, maar de herfst komt eraan’, *Medisch Contact* 16 januari 2025; I. Ivanova, ‘Study looking at AI chatbots in 7,000 workplaces finds ‘no significant impact on earnings or

recorded hours in any occupation’ *Fortune.com* 18 mei 2025; M. Martijn, ‘Deze programmeur dacht dat AI hem productiever maakte. En toen ging hij het meten’, *De Correspondent* 11 september 2025.

⁸⁰. O. Guest e.a., ‘Against the Uncritical Adoption of ‘AI’ Technologies in Academia’, 2025, doi.org/10.5281/zenodo.17065099, p. 2-4.

⁸¹. N. Singer, ‘Welcome to Campus. Here’s Your ChatGPT’, *The New York Times* 7 juni 2025; C. Oprysko, ‘An Explosion of AI Lobbying’, *Politico* 23 juli 2025.

⁸². V. Tangermann, ‘The Tech Industry Has a Dirty Secret: The More People Learn About AI, the Less They Trust It’, *Futurism.com* 3 september 2025.

⁸³. E.M. Bender & A. Hanna, *The AI Con: How to Fight Big Tech’s Hype and Create the Future We Want*, New York City NY: HarperCollins 2025.

⁸⁴. K. Hao, *Empire of AI: Dreams and Nightmares in Sam Altman’s OpenAI*, New York City NY: Penguin 2025.

⁸⁵. D. Acemoglu, ‘The Simple Macroeconomics of AI’, *Economic Policy* 2025, afl. 121;

D. Acemoglu & S. Johnson, *Power and Progress: Our Thousand-Year Struggle Over Technology and Prosperity*, New York City NY: Public Affairs 2023.

⁸⁶. H. Modderkolk, ‘Zelfs de baas van Signal gebruikt nog ‘giftige’ apps van big tech - hoe strijdt ze wél tegen het ‘surveillance-kapitalisme’?’, *de Volkskrant* 12 juli 2025.

⁸⁷. O. Guest e.a., ‘Against the Uncritical Adoption of ‘AI’ Technologies in Academia’, 2025, doi.org/10.5281/zenodo.17065099.